

Haaparannan kunnan
vähemmistöpoliittisen
työn tavoitteet ja
suuntaviivat

BRA SERVICE
HYVÄ PALVELU
HYÄ SÖRVIS

Haparanda
stad

1 TAUSTA – LAIT JA MÄÄRÄYKSET

Ruotsissa on viisi kansallista vähemmistöä: juutalaiset, romanit, saamelaiset, ruotsinsuomalaiset ja tornionlaaksolaiset. Kaikki edellä mainitut täyttävät valtiopäivien kansallisten vähemmistöjen määrittämiseksi vahvistamat kriteerit.

- Ryhmällä on selkeä yhteenkuuluvuuden tunne, eikä sillä ole määrällistä valta-asemaa yhteiskunnassa suhteessa muuhun väestöön.
- Ryhmällä on uskontoon, kieleen, perinteisiin ja/tai kulttuuriin perustuva, enemmistöväestöstä poikkeava yhteenkuuluvuus.
- Ryhmä haluaa ja pyrkii säilyttämään identiteettinsä.
- Ryhmällä on historialliset tai pitkäaikaiset siteet Ruotsiin.

Yksilö voi itse päättää, kuuluuko hän yhteen tai useampaan kansalliseen vähemmistöön. Yhteiskunta ei siten voi vaatia, että joku vahvistaisi kuuluvansa johonkin yksittäiseen ryhmään.

Kansallisia vähemmistökieliä ovat suomi, jiddish, meänkieli, romani chib ja saame.

Vähemmistökielistä saamalla, suomen kielellä ja meänkielellä on historiallinen maantieteellinen kytkeä, mikä antaa näiden kielten käyttäjille erityisiä oikeuksia omankielisiin palveluihin (niin kutsutut hallintoalueet). Haaparannan kunta on yksi Ruotsin kunnista, joka on **suomen ja meänkielen** hallintoalue, jossa yksityisillä henkilöillä on oikeus saada palvelua omalla kielellään.

1.1. Ruotsin kansallisten vähemmistöjen oikeuksia koskeva lainsäädäntö

Kansalliset vähemmistökielet on vahvistettu kielilaisissa (2009:600), jossa myös säädetään yhteiskunnan erityisvastuu niiden suojelemiseksi ja edistämiseksi. Koululaisissa (2010:800) vahvistetaan oppilaan oikeus saada äidinkielen opetusta kansallisessa vähemmistökielessä. Sosiaalipalvelulain (2001:453) mukaan kunnan on pyrittävä siihen, että vanhustenhoidossa on tarvittaessa kansallisia vähemmistökieliä taitavaa henkilökuntaa. Kirjastolaisissa (2013:801) säädetään, että kirjaston on kiinnitettävä erityistä huomiota kansallisiin vähemmistökieliin ja henkilöihin, joiden äidinkieli on jokin muu kuin ruotsi, muun muassa tarjoamalla kirjallisuutta kansallisilla vähemmistökielillä. Henkilön eriarvoinen kohtelu etniseen ryhmään kuulumisen vuoksi on kielletty syrjintälain (2008:567) nojalla.

Kansallisia vähemmistöjä ja vähemmistökieliä koskevaan lakiin on tullut uusia määräyksiä 1. tammikuuta 2019.

1.2. Haaparannan kansalliset vähemmistöt

Haaparannan väestöstä noin puolet on Suomen kansalaisia. Tarkkoja tilastoja siitä, kuinka moni osaa suomea/meänkieltä, ei ole. Tilastojen perusteella voidaan kuitenkin todeta, että väestön enemmistöllä on suomalaistausta tai yhteyksiä Suomeen. Väestöstä noin puolet on ulkomaalaistaustaisia (syntynyt ulkomailla tai syntynyt Ruotsissa, mutta molemmat vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla). Käytännössä lähes kaikki tähän ryhmään kuuluvat ovat suomalaistaustaisia, ja jos oletetaan heidän osaavan joko suomea tai meänkieltä, suuri osa väestöstä taitaa vähemmistökieltä. Sen lisäksi monet tilastojen mukaan ruotsalaistaustaiset osaavat joko meänkieltä ja/tai suomea.

Näin vahva vähemmistöedustus väestössä merkitsee vähemmistöaseman kehittämiseksi erityisiä olosuhteita. Monet haaparantalaiset voivat kokea, että vähemmistö on enemmistönä, ainakin arkisissa tilanteissa. Tämän jyrkkä vastakohta on kuitenkin se, että suomi ja meänkieli ovat pitkään loistaneet poissaolollaan julkisissa yhteyksissä. Eri syistä johtuen kieliasia voi edelleenkin tunnetasolla kärjistyä puolesta ja vastaan asetelmaksi. Vaikka laki on olemassa ja antaa vähemmistöille oikeudet, lait ovat kuitenkin ”vain” lakeja. Asenteilla on suuri merkitys todellisten edistysaskelten saavuttamisessa. Avoin ja suvaitsevainen asenne vaatii eri ryhmien välistä molemminpuolista kunnioitusta ja ymmärrystä esimerkiksi eri lähtökohtien ja tarpeiden huomioimisessa. Toimiva neuvonpito/dialogi ja tietoisuuden lisääminen on siten tärkeää.

2 VÄHEMMISTÖPOLIITTISEN TYÖN YLEISET TOIMINTAPERIAATTEET – HAAPARANNAN KUNTA

Haaparannan kunnan vähemmistöpoliittisen työn tavoitteena on, valtakunnallisen vähemmistöpolitiikan tavoin, kansallisten vähemmistöjen suojeleminen ja vähemmistöjen vaikuttamismahdollisuuksien vahvistaminen sekä historiallisten vähemmistökielien säilyttämiseen tähtäävien toimenpiteiden tukeminen.

Kunnan vähemmistöpoliittisen työn yleisenä toimintaperiaatteena on

- tiedottaa kansallisia vähemmistöjä heidän oikeuksistaan sekä vähemmistöjä ja vähemmistökieliä koskevan lainsäädännön kunnalle antamasta vastuusta.
- antaa kansallisille vähemmistöille mahdollisuus vaikuttaa vähemmistöjä koskevissa asioissa ja neuvotella niistä vähemmistöjen kanssa niin pitkälle kuin mahdollista.
- edistää erityisesti lasten ja nuorten mahdollisuutta vaikuttaa ja neuvotella heitä koskevissa asioissa ja soveltaa vaikuttamistavat heidän edellytyksiään vastaaviksi.
- tarjota äidinkielen opetusta kansallisissa vähemmistökielissä koulussa.

2.1 Haaparannan kunnan erityisvelvoitteet suomen kielen ja meänkielen hallintoalueena

- Kunnan on tarjottava yksityisille henkilöille mahdollisuus käyttää suomea/meänkieltä suullisissa ja kirjallisissa yhteyksissä kunnan kanssa.
- Kunnan on tarjottava esikoulutoimintaa kokonaan tai oleellisilta osin suomeksi/meänkielellä.
- Esikoulupaikkaa lapselleen hakevilta huoltajilta on kysyttävä, haluavatko he lapselleen paikan suomenkielisessä/meänkielisessä toiminnassa.
- Kunnan on pyydettyessä tarjottava mahdollisuutta saada vanhuksille tarkoitettuja palveluja ja hoitoa suomea/meänkieltä taitavalta henkilökunnalta joko kokonaan tai olennaisilta osin sekä huomioitava vanhusten tarve pitää yllä kulttuurista identiteettiään.
- Kunnan on informoitava vanhustenhoidon puitteissa avustusta hakevalle, että hänen on mahdollista saada näitä palveluja ja hoitoa suomeksi/meänkielellä.
- Kunnan on huomioitava vähemmistökieliset ja heidän tarpeensa palveluja suunniteltaessa ja toteutettaessa.
- Kunnan on vaalittava vähemmistökielisiä paikannimiä ja tehtävä näkyväksi niiden olemassaolo vähemmistökielisten opasteiden, kylttien ja muiden merkintöjen kautta.
- Kunnan on informoitava ja koulutettava virkailijoita, toimihenkilöitä ja luottamushenkilöitä kansallisista vähemmistöistä ja vähemmistökielilainsäädännöstä.

3 SUUNTAVIIVAT

Suuntaviivojen tarkoituksena on huolehtia siitä, että Haaparannan kunta täyttää lainsäädännön kansallisille vähemmistöille takaamat velvoitteet. Suuntaviivat kertovat kunnan työstä ja siitä, miten vastuu on jaettu. Kunnanhallitus vastaa yleisellä tasolla kunnan vähemmistöpoliittisen työn koordinoinnista.

3.1 Tietoa oikeuksista

Kansallinen lainsäädäntö

”Kuntien ja maakäräjien on informoitava kansallisia vähemmistöjä heidän oikeuksistaan ja tämän lain yhteiskunnalle antamista velvoitteista ja niistä määräyksistä, mihin laissa viitataan.”

Laki kansallisista vähemmistöistä ja vähemmistöpolitiikasta (2009:724):

Haaparannan kunta

- Kunnanhallitus vastaa siitä, että yleistä tietoa kansallisia vähemmistöjä koskevista oikeuksista on saatavilla.
- Kunnanhallituksen ja asianomaisten lautakuntien vastuulla on tiedottaa suomenkielisten palvelujen olemassaolosta. Tiedottamiseen on sisällytettävä palvelun mahdollinen rajoittuminen joihinkin aikoihin ja paikkoihin.
- Kunnan on otettava huomioon vähemmistökieliset ja heidän tarpeensa palveluja suunniteltaessa ja toteutettaessa.

3.2 Osallisuus ja vaikuttaminen

Kansallinen lainsäädäntö

”Hallintoviranomaisten on annettava kansallisille vähemmistöille mahdollisuus vaikuttaa vähemmistöjä koskevissa asioissa ja niin pitkälle kuin mahdollista neuvotella niistä vähemmistöjen kanssa.”

”Neuvonpidon on tapahduttava niin, että hallintoviranomaiset käyvät järjestelmällistä keskustelua kansallisten vähemmistöjen kanssa voidakseen huomioida heidän näkökantansa ja tarpeensa viranomaisten päätöksenteossa.”

”Hallintoviranomaisten on edistettävä erityisesti lasten ja nuorten mahdollisuutta vaikuttaa ja neuvotella heitä koskevissa asioissa ja sovittaa neuvonpito heidän edellytyksiään vastaavalle tasolle.”

Kansallisia vähemmistöjä ja vähemmistökieliä koskeva laki (2009:724)

Haaparannan kunta

- Neuvonpito on toteutettava järjestelmällisenä vuorovaikuttamisena, jotta kansallisten vähemmistöjen mielipiteet ja tarpeet voidaan huomioida päätöksiä tehtäessä. Kansallisten vähemmistöjen ja vähemmistökielten neuvonpitoryhmä on kansallisten vähemmistöjen edustajien ja kunnan väliseen keskinäiseen tiedottamiseen tarkoitettu elin.

- Kunnalla on vakituinen neuvonpitoryhmä (samrådsgrupp) kansallisille vähemmistöille Säännöt – Vähemmistöjen ja vähemmistökielten neuvonpitoryhmä Kunnanvaltuusto 2016-06-13 §66 LIITE 1.
- Neuvonpitoryhmän tarkoituksena on vahvistaa vähemmistöjen vaikuttamismahdollisuuksia asioissa, joissa vaikuttaminen kuntaan on vähemmistöjen edun mukaista. Tavoitteena on kunnan vähemmistö- ja vähemmistökielityön jatkuva kehittäminen.
- Ryhmälle on myös myönnetty 100 000 kr/vuodessa vuotuisesta valtionavustuksesta ulkopuolisille hankkeille jaettavaksi.
- Lasten ja nuorten mahdollisuutta vaikuttaa ja neuvotella heitä koskevissa asioissa on edistettävä erityisesti.

3.3 Kielen ja kulttuurin suojeleminen ja edistäminen

Kansallinen lainsäädäntö

”Yhteiskunnalla on erityinen vastuu suojella ja kehittää kansallisia vähemmistökieliä.”

Kielilaki (2009:600)

”Yhteiskunnan on myös muulla tavoin edistettävä kansallisten vähemmistöjen mahdollisuuksia säilyttää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan Ruotsissa. Lasten kulttuurisen identiteetin kehittämistä ja oman vähemmistökielen käyttöä on edistettävä erityisesti.” Laki kansallisista vähemmistöistä ja vähemmistökielestä (2009:724)

”Kansalliseen vähemmistöön kuuluvalla oppilaalla on tarjottava äidinkielenopetusta oppilaan omassa kansallisessa vähemmistökielessä.” (peruskoulu, erityisperuskoulu, erityiskoulu)

Koululaki (2010: 800)

”Yleisten kirjastojen on huomioitava erityisesti kansalliset vähemmistöt ja henkilöt, joiden äidinkieli on jokin muu kuin ruotsi, muun muassa tarjoamalla kirjallisuutta kansallisilla vähemmistökielillä” Kirjastolaki (2013:801)

Haaparannan kunta

- Lasten- ja nuorisolautakunnan vastuulla on tarjota johonkin kansalliseen vähemmistöön kuuluvalla peruskoulun, erityisperuskoulun ja lukion oppilaalle äidinkielenopetusta oppilaan omassa kansallisessa vähemmistökielessä ja informoida huoltajia tästä oikeudesta.
- Kansallisten vähemmistöjen kulttuuri ja kieli on sisällytettävä varsinaiseen toimintaan, esimerkiksi kirjaston kirjallisuuden, aikakauslehtien ja muun median sekä kulttuuritapahtumien tarjontaan.
- Kunnan vastuulla on tiedottaa kansallisia vähemmistöjä mahdollisuudesta perustaa yhdistyksiä ja anoa kunnan jakamaa yhdistysavustusta.

3.4 Vanhustenhoito vähemmistökielellä

Kansallinen lainsäädäntö

”Hallintoalueeseen kuulumattoman kunnan on pyydettyessä tarjottava mahdollisuutta saada vanhustenhoitohenkilökunnan palveluja ja hoitoa joko kokonaan tai oleellisin osin henkilökunnalta, joka osaa suomea, jiddishiä, meänkieltä, romani chibiä tai saamea, jos kunnalla on näitä kieliä taitavaa henkilökuntaa.”

”Kunnan on kyseisen vanhustenhoidon puitteissa huomioitava vanhusten tarve ylläpitää kulttuurista identiteettiään”.

Laki kansallisista vähemmistöistä ja vähemmistökielistä (2009:724)

”Kunnan on pyrittävä siihen, että iäkkäitä ihmisiä hoitavassa henkilöstössä on suomea, jiddishiä, meänkieltä, romani chipiä ja saamea taitavia.” Sosiaalipalvelulaki (2001:453)

Haaparannan kunta

- Jos kansallisia vähemmistökieliä taitavaa ja sitä työssään käyttämään halukasta henkilökuntaa on saatavilla, on sille, joka sitä pyytää tarjottava mahdollisuutta saada vanhustenhoidon puitteissa tarjottavia palveluja ja hoitoa joko kokonaisuudessaan tai oleellisin osin suomeksi/meänkielellä.
- Sosiaalilautakunnan vastuulla on selvittää vanhustenhoitohenkilökunnan kielitaito (suomi/meänkieli) ja heidän halukkuutensa käyttää näitä kieliä työssään.
- Sosiaalilautakunnan on henkilöstöä palkatessaan huomioitava hakijoiden kielitaito, taidot vähemmistökielissä ja vähemmistökulttuurin tuntemus.

3.5 Vähemmistökielen käyttö viranomaisyhteyksissä

Kansallinen lainsäädäntö

”Yksityisellä henkilöllä on hallintoalueen ulkopuolella oikeus käyttää suomea, meänkieltä ja saamea asioidessaan hallintoviranomaisten kanssa joko suullisesti tai kirjallisesti asioissa, joissa yksityinen on osapuolena tai osapuolen edustajana, jos näitä asioita voi käsitellä henkilökunta, joka hallitsee vähemmistökielen.”

”Hallintoviranomaisen on pyrittävä siihen, että suomea, meänkieltä ja saamea taitavaa henkilökuntaa on tarvittaessa saatavilla yksityisen ja viranomaisen välisillä yhteyksissä.”

Laki kansallisista vähemmistöistä ja vähemmistökielistä (2009:724)

Haaparannan kunta

- Jos suomea ja meänkieltä taitavaa ja sitä virassaan/toimessaan käyttämään halukasta henkilökuntaa on saatavilla, on kunnan tarjottava yksityiselle henkilölle mahdollisuutta käyttää kieliä suullisissa ja kirjallisissa yhteyksissä yksityisissä asioissa.
- Kaikkien lautakuntien on selvitettävä työntekijöiden kielitaito, mukaan lukien suomen ja meänkielen taito sekä työntekijöiden halukkuus käyttää kyseisiä kieliä virassaan/toimessaan.
- Kunnan on pidettävä huolta siitä, että laki toteutuu ja että suomenkielistä tai meänkielistä suullista palvelua haluavat saavat sitä, ja että yksityiset, joiden asioita käsitellään, saavat päätökset ja päätösten perustelut pyydettyä kirjallisesti käännettyinä.
- Lautakuntien on pyrittävä siihen, että suomea, meänkieltä ja saamea taitavaa henkilökuntaa on tarvittaessa avustamassa henkilöä hänen ollessaan yhteydessä lautakuntaan yksityisissä asioissa.

3.6 Seuranta

- Kunnanhallitus vastaa asiakirjan seurannasta toimintasuunnitelmien ja ohjelmien vuotuisen seurannan yhteydessä.

LIITE 1

**SÄÄNNÖT; KANSALLISTEN VÄHEMMISTÖJEN JA VÄHEMMISTÖKIELTEN
NEUVONPITORYHMÄ; KF 2016-06-13 §66**